

Till Länsstyrelsen

Överklagan, beslut om bygglov, Samhällsbyggnadsförvaltningen, Katrineholm

Klagande

Eva Bonde, Eriksberg 1:9.

Mail: eva.bonde@telia.com

Telefon: 0709-367235

Adress: Grevgatan 69, 11459 Stockholm

Beslut som överklagas

Beslut att bevilja bygglov för

- nybyggnad av jaktcenter Eriksberg 1:1, ärendenummer 2023.423
- nybyggnad av enbostadshus, ärendenummer 2024.8

Vilken ändring i besluten

Avslag av bygglov i bägge fallen.

Varför beslutet är oriktigt – sammanfattning

Allmänintresset för att bevara kulturmiljön måste anses starkt. Ingen hänsyn har tagits till landskapsbilden. Ingen hänsyn tas till riksintresset. Paragraferna i 2 kap PBL är öppna för tolkning och borde tillämpas för avslag. Även förvanskningförbudet i kap 8 PBL bör beaktas. Sörmlands museum har avstyrkt bygglov. Kommunen har inte beaktat de egna strategierna om målen i Agenda 2030. Grannar (Eriksberg 1:7, Eriksberg 1:13, Eriksberg 1:9) har klagat med hänvisning till förvanskning av kulturmiljön. Europeiska landskapskonventionen har inte beaktats. Kommunen bygger sin beviljan på ett antikvariskt utlåtande som egentligen är kritiskt med en luddigt formulerad slutsats. Förslaget som ligger är helt artfrämmande både som arkitektur och som anläggning. Det är ritat av arkitekter som inte är vana vid att arbeta i kulturhistoriska miljöer.

Eftersom jaktcentret ska uppföras i en unik och värdefull kulturmiljö i ett riksintresse bör Länsstyrelsens jurister handlägga ärendet och yttra sig tillsammans med handläggare med specialistkompetens inom kulturmiljö, kulturarv, byggnadsminnen och skyddsvärda områden.

Bakgrund

Katrineholms kommun har beviljat bygglov till ett jaktcenter vid Ericsberg 1:1. Det har även beviljats bygglov för nybyggnad av ett enbostadshus i anslutning till jaktcentret, uppfört i samma stil. (Här avvaktas besked om dispens från strandskyddet). Den totala byggnadsarean uppgår till 1.007 m² fördelat på de två byggnaderna (680,5 och 326 m²). Nockhöjderna uppgår till ca 14 och 12 meter. Byggnaden Borgen vilken uppfördes på 1960-talet ska rivas för att ge plats åt bostadshuset. Jaktcentret och bostadshuset planeras att uppföras i ett riksintresse vid sidan av ett enskilt byggnadsminne.

Invändningar

Riksintresse

Ericsberg ingår i riksintresse för kulturmiljövården enligt Miljöbalken 3 kap. 6§. Området ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada områdets värde. Kommunen ska i översiktsplaner tillgodose riksintressen.

I kunskapsunderlaget till riksintresseområdena kan man läsa:

Riksintresset omfattar hela landskapsrummet kring Ericsbergs slott. Det öppna landskapet som erbjuder utblickar över framträdande alléer och gårdar ska behållas. Värdefulla utpekade bebyggelsemiljöer, Ericsbergs slottsmiljö, Forssjö och Stensjö samt kyrkomiljön, gårdar och torp underhålls med stor varsamhet och på ett sådant sätt att deras karaktär inte förvanskas. Nyttillkommande bebyggelse inplaceras och utformas så att förståelsen och upplevelsen av bebyggelsemiljöernas särdrag inte går förlorade eller försvåras. Nyttillkommande bebyggelse underordnas landskapsbilden och befintlig bebyggelse. Den södra åsryggen är mycket skarp till sin profil med en ålderdomlig vägsträckning som erbjuder fina utblickar över Ericsbergs slott och odlingsmarkerna utmed sin norra sida.

Att i riksintresset Ericsberg inkorporera en häpnadsväckande stor och dominerande byggnad som inte på något sätt berättar om platsens historia eller tillför någon förståelse eller upplevelse av bebyggelsemiljöns särdrag eller underordnas i landskapsbilden, måste ses som anmärkningsvärt och strida mot skyddsföreskrifter i riksintresset.

Kulturmiljömål - Agenda 2030

Katrineholms kommun håller har utformat en avsiktsförklaring om hur en hållbar utveckling för kommunen ska se ut - *Framtidsplan 2050* – vilken är publicerad på deras hemsida. Planen borde vara högst relevant för kommunen att ta i beaktning redan nu.

Kommunen vill att ”lokalisering av nya byggnader ska göras utifrån landskapets förutsättningar, med hänsyn till natur- och kulturmiljön”. ”Vi ska bygga levande platser som Katrineholmarna är stolta över länge.” ”När vi planerar för framtiden och utvecklar vår kommun tar vi avstamp i kommunens identitet och historiska berättelse.” ”Ny bebyggelse på landsbygden ska bidra till att stärka kulturmiljön och påverka landskapsbilden positivt. Vid nybyggnation ska hänsyn tas till fornlämningar samt kultur- och naturmiljöer.”

Eriksberg kan ses som en av kommunens kulturhistoriska skatter. En miljö som vittnar om äldre tider där många av kommuninvånarnas förfäder har bott och verkat. Där finns kulturskikt från olika tider med gravfält, slott och parkanläggning, flyglar, arbetarbostäder, kvarn, smedja, tvätthus, stallbyggnader, ekonomibygnader osv. Landskapet präglas av storgodset i såväl byggnader som markanvändning.

Att stå på den urgamla åsvägen, invid gravfält från järnålder norr om Ericsbergssjön och från en enda punkt se kvarnen och smedjan till flygelbyggnaderna och slottet, stall och den vita ladugården från 1781 (nuvarande stallet) och de röda magasinerna är en vy att värda för framtiden. Här måste ekonomibygnaderna också anses vara av stor vikt för storgodset. Den senaste nybyggnationen "Borgen", uppfördes på 1960-talet. Den gjordes låg och med en färgsättning som knyter an till den vita ladugården söderöver. Det planerade jaktcentret kommer att vara ett främmande element som med sin storlek skymmer sikten för ladugården och det öppna landskapet som en gång varit köksträdgård.

Kommunen skriver om viktiga miljöer värda att bevara i Agenda 2030: "Jordbruken har successivt vuxit och koncentrerats runt större gods som har varit viktiga motorer för livet i Katrineholm. Ett spritt landskap som dominerats av byar och stora gårdar med tillhörande jord- och skogsbruk har skapat den rika kulturbygd som idag ger kommunen sin prägel och historiska förankring." Man skriver också angående nya byggnader: "Byggnader ska utformas med skala, färg och fasadmateriell för att passa in i befintlig miljö." Och: "Byggnader ska rätta sig efter tomtens naturliga förutsättningar. Siktlinjer och utsikt i landskapet ska påverkas så lite som möjligt."

Att i en landskapsmiljö som Eriksberg inkorporera en häpnadsväckande stor och dominerande byggnad som inte anknyter till det historiska, varken i färgval eller placering, måste ses som anmärkningsvärt och strida mot kommunen egna kulturmiljömål om en rik kulturbygd.

Plan- och bygglagen

PBL 2 Kapitlet. Allmänna och enskilda intressen

1§

Vid prövningen av frågor enligt denna lag ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen.

Överklagan riktar sig inte mot det enskilda intresset av uppförande av ett jaktcenter. Det finns ett berättigat egenintresse för säteriet att bedriva jakt med gäster och i förlängningen konferens/hotellgäster eller liknande verksamhet vilket skalan av byggnaderna antyder. Jaktcentrets uppförande borde dock inte vara avhängigt till just denna plats. Ericsbergs marker omfattar ca 16.000 hektar. Bygglovet har bara tagit hänsyn till det enskilda intresset och inte till det allmänna. Det allmänna intresset att bevara kulturmiljön och landskapsbilden måste ses som starkt.

2§

Planläggning och prövningen i ärenden om lov eller förhandsbesked enligt denna lag ska syfta till att mark- och vattenområden används för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Företräde ska ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning. Bestämmelserna om hushållning med mark- och vattenområden i 3 kap. och 4 kap. 1-8 §§ miljöbalken ska tillämpas. Lag (2014:862).

Miljöbalken 3 kap. 6 § Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövården eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

Ett markområde ska användas till det ändamål som området är mest lämpat och särskild hänsyn ska tas till kulturvärden och riksintresse för kulturmiljövård. 2 paragrafen i PBL och 3 kap 6§ i Miljöbalken. Kulturmiljön står i det allmännas intresse och borde ges särskild hänsyn.

3§

Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,

Planläggning av jaktcentret och bostadshuset har inte tagit hänsyn till kulturvärden.

4§

Vid planläggning och i ärenden om bygglov eller förhandsbesked enligt denna lag får mark tas i anspråk för att bebyggas endast om marken från allmän synpunkt är lämplig för ändamålet.

Det allmännas bästa för den föreslagna platsen borde vara att behålla en kulturhistorisk landskapsbild. En historia för inte bara kommuninvånare utan hela befolkningen (riksintresse).

6§

Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till

1. stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan,
4. behovet av hushållning med energi och vatten och av goda klimat- och hygienförhållanden-

Vid planläggning och i andra ärenden samt vid åtgärder avseende byggnader som inte ingår i ett ärende enligt denna lag ska bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas. Ändringar och tillägg i bebyggelsen ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas. Lag (2014:477).

Katrineholms bygg- och miljönämnd bedömer att förslaget är anpassat till landskapsbilden och utgör en god helhetsverkan. Den föreslagna byggnaden ger tvärtemot ett dominant och storslaget intryck vilket konkurrerar med slottsmiljön och sticker ut kraftigt i färgsättningen. Kommunen tar uppenbart inte hänsyn till landskapsbilden eller kulturvärden eller till sista stycket om värden och varsamhet. En oberoende expert på kulturmiljö vid Länsstyrelsen bör bedöma helhetsverkan.

PBL 8 kap. Krav på byggnadsverk, byggprodukter, tomter och allmänna platser

13 § En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

Första stycket ska tillämpas också på
4. bebyggelseområden.

Katrineholms kommun har inte tagit i beaktan det s.k. förvanskningsförbudet som ju även inbegriper bebyggelseområden. Förvisso är området inte planlagt med detaljplan men borde kunna betraktas som så kallad sammanhållen bebyggelse och därför vara lovpliktig. Uppförandet av två enorma egenartade byggnader som inte på något sätt anknyter till platsen på ett historiskt, kulturhistoriskt sätt borde tolkas som förvanskning.

Europeiska landskapskonventionen

Värt att nämna i detta sammanhang är den europeiska landskapskonventionen som syftar bland annat till att förbättra skydd för europeiska landskap. Konventionen trädde i kraft i Sverige den 1 maj 2011, den är varken ett direktiv eller lag men i arbetet med landskap kan konventionen ligga till grund. Landskapskonventionen innebär att Sverige ska tillämpa ett landskapsperspektiv i sin politik för regional utveckling, stadsplanering, kultur- och naturmiljövård, jordbruk, skogsbruk samt alla andra områden som kan ha inverkan på landskap. Landskapskonventionen understryker att landskapet är en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar. Landskapskonventionen utgår från landskapet som helhet lyfter landskapet som grund för människors välbefinnande, hälsa och estetiska upplevelser och den innefattar alla typer av landskap som människor möter i sin vardag, både stad och landsbygd.

Katrineholms kommun har inte anlagt ett landskapsperspektiv med hänsyn till kulturmiljön när de beviljat bygglov.

Den antikvariska konsekvensbeskrivningen

På uppdrag av Ericsbergs säteri har en certifierad kontrollant av kulturvärden, Paul Wilund, lämnat en antikvarisk konsekvensbeskrivning. Paul Wilund har också enligt säteriets *Återkoppling inkomna synpunkter byggnation jaktcenter Eriksberg* i bygglovshandlingarna arbetat med kulturmiljön på Ericsberg under 15 års tid och varit sakkunnig specialist i förslaget. Hans slutsatser är, föga förvånande med hänvisning till sin roll, att förslaget inte behöver innebära bristande hänsyn till kulturvärden på platsen eller strider mot förvanskningsförbudet.

Kommunen tolkar hans utlåtande som att ”bygget av jaktcenter och bostadshus inte innebär bristande hänsyn till kulturvärden”. Den rätta formuleringen i hans utlåtande är dock mer luddigt: ”inte *behöver* innebära bristande hänsyn”. I utlåtandet nämns en landskapsgestaltning av en engelsk park som inte redovisas i några handlingar. Landskapsgestaltning nämns även i den ovan nämnda *Återkopplingen*. I konsekvensbeskrivningen bedöms det som positivt att byggnaden döljs av den engelska parken och inte blir synlig från söder. Inget nämns om att den blir fullt synlig från sjösidan. Utlåtandet analyserar inte kulturlandskapsperspektivet.

På det hela får ändå den antikvariska konsekvensbeskrivningen anses starkt kritisk till byggandet av ett jaktcenter.

Den analyserar värdet av byggnaden Borgen som står inför rivning. Värdet bedöms som socialhistoriskt, arkitekturhistoriskt och miljöskapande men en svag del i motivet storgods. Det ligger dock inom riksintresset är 60 år gammalt och innebär en kulturhistorisk förlust.

Det nya jaktcentret, bostadshuset och den gamla kuskvillan beskrivs som en *ny gårdsbild*.

Paul Wilund konstaterar att jaktcentret är placerat där det *inte varit bebyggt innan* utan i den gamla fruktträdgården. Bostadshuset är ställt med *gavel mot sjön* helt olikt de andra byggnaderna. Jaktcentret har ett ”bearbetat och *storslaget uttryck* med dekorerade fasader i uttrycksfulla material”. ”*Herrgårdsliknande volym* som förstärks av att villan kan läsas som en flygelbyggnad till jaktcentret.”

”Materialen finns i var för sig i svensk byggtradition men inte traditionellt i denna sammanställning, med *detta uttryck eller i dessa mått*. Den grå kulören bedöms ovanlig på så stora byggnader.”

Försök görs för att byggnaderna ska smälta in och anpassas med återhållna färger. Det måste invändas att en så stor byggnad inte kan smälta in. Paul Wilund konstaterar att det är ”anmärkningsvärt att förslaget *inte går i dialog med den befintliga bebyggelsens form, material och kulörpalett*”. Han menar också att det är en ”stor och egenartad gestaltad anläggning i en känslig miljö”.

För övrigt är det anmärkningsvärt att byggansökan inte redovisar jaktcentret storlek i förhållande till slottet. Jaktcentret kommer vara längre än slottet och därefter den största byggnaden. Ingen redovisning görs av förhållandet mellan siktvinklar, vyer och fasader. CAD-renderingarna visar anläggningen i stort sett isolerad, bara få antydningar till omkringliggande bebyggelse. Placeringen måste anses felaktig. Material och uttryck är starkt främmande i miljön och det är obegripligt att man tar denna kontrast som inteckning för att ”den inte konkurrerar” vilket blir ett bakvänt resonemang.

Personliga aspekter

Som komplement till ovanstående argumentation vill jag också åberopa de synpunkter som jag framfört till Byggnadsnämnden (se bilaga ”Jaktcenter, synpunkter”, som är del av beslutsunderlaget). Dessutom vill jag tillägga att det kan befaras att jaktcentret kan komma att användas även utom jaktsäsong i en mer omfattande hotellverksamhet, vilket kan medföra en betydande olägenhet och störning, och därigenom påverka värdet på min fastighet negativt.

På ett personligt plan berör allt detta mig också på ett djupare sätt. Ett sådant drastiskt ingrepp i den miljö, där jag är uppväxt och levt hela mitt liv, har naturligtvis en inte obetydlig negativ känslomässig påverkan. Ett annat exempel är beslutet att riva Borgen, som man har låtit förfalla under många år. Borgen uppfördes som bostad åt mina morföräldrar, som blivit exproprierade från sin gård i Uppland - ett hårt slag för dem. Det blev därefter änkesäte för min mor. Huset har därför, förutom ett kulturhistoriskt värde, ett stort affektionsvärde för mig.